Eduskunnan lakivaliokunnalle

Lausunto hallituksen esityksestä 120/2018 vp eduskunnalle rikoslain 6 luvun 10 §:n ja yhdyskuntapalveluseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta

Hallitus esittää tarkasteltavana olevassa esityksessään 120/2018 vp, että rikoslain ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia koskevaa järjestelmää täydennetään säätämällä rikoksen 21 vuotta täyttäneenä tehneille uudeksi oheisseuraamukseksi valvonta. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että vankeuden oheisseuraamusjärjestelmää tehostettaisiin nostamalla oheisseuraamuksena tuomittavissa olevan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärä 90 tunnista 120 tuntiin.

Pyynnöstä lausun tästä esityksestä seuraavan:

Uudistuksen tavoitteina ovat ennen kaikkea ehdollisen vankeuden vaikuttavuuden lisääminen sekä ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välisen kynnyksen madaltaminen.

Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneiden valvonta

Voimassaolevan lainsäädännön mukaan alle 21-vuotiaana rikoksen tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden ohella valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi. Tarkasteltavana olevan esityksen mukaan mahdollisuus määrätä valvonta ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamukseksi ulotettaisiin koskemaan myös henkilöitä, jotka ovat tehneet rikoksen 21 vuotta täytettyään. Valvonta-aika olisi sama vuosi ja kolme kuukautta kuin alle 21-vuotiaana rikoksen tehneillä. Valvonta olisi mahdollista määrätä ensinnäkin sillä perusteella, että sen arvioidaan olevan *tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi ottaen huomioon tekijän aikaisemman rikollisuuden, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat*. Toiseksi, valvonta voitaisiin määrätä silloin, jos *ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena ja ehdollinen vankeus on vähintään kahdeksan kuukauden pituinen.*

Nämä valvontaan määräämisen kaksi perustetta vastaavat erilaisiin tarpeisiin ja tavoitteisiin. Ensiksi mainittua perustetta voidaan perustella ennen kaikkea eritysestävillä tavoitteilla. Ehdotus on tältä osin kannatettava, sillä se laajentaa etenkin vaikeasti päihdeongelmaisten pääsyä Rikosseuraamuslaitoksen palveluiden piiriin. Nykyjärjestelmässä henkilöllä, joka on tuomittu vain ehdolliseen vankeuteen ilman oheisseuraamuksia, ei ole pääsyä Rikosseuraamuslaitoksen toimintaohjelmiin. Aikuisten valvonta voisikin tarjota vaihtoehdon silloin, jos henkilöä ei ole päihdeongelmansa vuoksi mahdollista määrätä ehdollisen vankeuden ohella yhdyskuntapalveluun.

Valvonnan ulottaminen tapauksiin, joissa ehdollista vankeutta yksinään olisi pidettävä riittämättömänä rangaistuksena puolestaan vastaa siihen uudistushankkeen käynnistämisen taustalla olleeseen ongelmaan, ettei pitkää ehdollista vankeutta ole pidetty riittävän tuntuvana rangaistuksena vakavaksi koetusta rikoksesta. Tämä valvontaan määräämisen peruste olisi sovellettavissa esimerkiksi tapaukseen, jossa henkilö tuomitaan ensikertalaisena vaikkapa väkivalta-, seksuaali- tai huumausainerikoksesta lähellä ehdollisen vankeuden tuomitsemisen ylärajaa olevaan rangaistukseen. Pidän esitystä tältäkin osin perusteltuna. Henkilö voi tulla ensikertalaisuuden perusteella tuomituksi ehdolliseen vankeuteen myös rikoksesta, josta ehdollinen vankeus yksinään ei ole riittävän tuntuva rangaistus. Myös tähän ryhmään kuulunee henkilöitä,

jotka hyötyisivät valvontaan sisältyvistä kontrolloivista, tukevista ja kuntouttavista toimenpiteistä.

Alle 21-vuotiaana rikoksen tehneiden valvonnasta poiketen aikuisille määrättävä valvonta voisi sisältää enintään 30 tuntia osallistumista Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymällä tavalla julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämään kuntoutukseen tai avohoitoon. Esitys on myös tältä osin kannatettava. Kun tällainen kuntoutus tai avohoito annettaisiin tavanomaisen palvelujärjestelmän puitteissa, merkitsee tämä kuitenkin sitä, että palvelujen saatavuudessa voi olla merkittäviäkin alueellisia eroja. Esitys ei näin ollen ole tältä osin yhdenvertaisuusnäkökulmasta tarkastellen täysin ongelmaton. Kun vastaavaa sääntelyä on kuitenkin voimassaolevassa lainsäädännössä yhdyskuntapalveluun liittyen, en näe ongelmaa siinä, että kuntoutus- ja avohoitomahdollisuus liitetään myös osaksi aikuisille määrättävää valvontaa.

Esitetty mahdollisuus määrätä vankeutta törkeissä valvontaan liittyvien velvollisuuksien rikkomustapauksissa on valvonnan tehokkuuden ja oheisseuraamusjärjestelmän johdonmukaisuuden näkökulmasta tarkastellen perustelu ratkaisu.

Yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärän nostaminen

Tarkasteltavana olevassa hallituksen esityksissä esitetään, että yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärä nostettaisiin 90 tunnista 120 tuntiin. Tätä esitystä perustellaan ehdollisen vankeuden tuntuvuuden lisäämisellä sekä ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä koetun huomattavan eron pienentämisellä. En pidä tätä esitystä hyöty – haitta -näkökulmasta tarkastellen perusteltuna.

Rangaistuksen tuntuvuus epäilemättä lisääntyisi niiden henkilöiden kohdalla, jotka lainmuutoksen seurauksena tuomittaisiin ehdollisen rangaistuksen ohella aiempaa pidempiin yhdyskuntapalveluihin. Esitetyn muutoksen vaikutukset jäisivät kuitenkin riippumaan siitä, missä määrin tätä korkeampaa enimmäistuntimäärää käytännössä hyödynnettäisiin. Käytännössä rangaistuksia varsin harvoin määrätään rangaistusasteikkojen yläpäästä. Lienee myös selvää, että tällä enimmäistuntimäärän muutoksella tuskin olisi merkittävää vaikutusta siihen, miten suuri yleisö ehdollisen vankeuden vaikuttavuuden kokee. Todennäköistä onkin, että esitetyn muutoksen positiiviset vaikutukset jäisivät melko vähäisiksi. Muutoksen negatiivisena seurauksena voi olla yhdyskuntapalvelun lisääntyvä keskeyttäminen, sillä tutkimusten mukaan yhdyskuntapalvelu keskeytyy sitä todennäköisemmin, mitä pidempi tuomio on. Yli sadan tunnin tuomioissa keskeyttämisriski onkin merkittävästi suurempi kuin lyhyemmissä tuomioissa. (Keinänen, Anssi: Yhdyskuntapalvelu empiirisen kriminologisen tutkimuksen kohteena. Joensuun yliopisto 2008, s. 140, 180–181, 193.)

Rovaniemellä 24.9.2018

Minna Kimpimäki
Professori, rikosoikeus
Lapin yliopisto